

Theater

INTERVIEW NANOUK LEOPOLD

Voor haar regie bij Toneelgroep Amsterdam koos **cinéast Nanouk Leopold** een film van Bergman. Niet omdat het bloed kruipt waar het niet gaan kan. 'Ik was wel klaar met getroebleerde vrouwen.'

Door **Herien Wensink**

Filmtheatermaker

Het onderwerp van de mail was 'fan-mail'. De afzender: Ivo van Hove. De regisseur en directeur van Toneelgroep Amsterdam (TGA) schreef Nanouk Leopold dat hij fan was van haar films, en of ze een glas wijn wilde drinken. Bij dat glas volgde de vraag of ze een voorstelling bij TGA wilde regisseren. 'Terwijl', zegt Leopold, 'ik eigenlijk niks wist van toneel. Ik weet natuurlijk van acteren, en een verhaal vertellen. Maar verder: geen idéé.'

Van Hove had goed naar haar films gekeken. 'Hij attendeerde me op theatrale ingrepen in mijn werk. In *Brownian Movement* zit bijvoorbeeld een kamer die zelf óók een personage is. Dat noemde Ivo een theatrale vondst: het heeft te maken met fantasie, iets uittillen boven de werkelijkheid, en met abstractie. Ik hou ontzettend van abstract, maar in films ben je toch erg aan het realisme gebonden.'

De uitnodiging kwam op een goed moment, zegt ze. 'Ik was al aan het experimenteren, ook in mijn films. Blijkbaar was ik op een punt beland waarop ik alles wat ik had geleerd eens van een andere kant wilde bekijken.' Voor ze het wist had ze ja gezegd.

De keuze voor een toneelbewerking van *Aus dem Leben der Marionetten*, een film uit 1980 van Ingmar Bergman, was een toevalstreffer. 'Ivo zei: 'Misschien kun je iets doen als *Van de koele meren des doods*.' Maar ik was na *Guernsey*, *Wolfsbergen* en *Brownian Movement* wel even klaar met getroebleerde vrouwen. Ik zei: 'Doe mij maar iets met mannen, zo'n Bergman, zoals jij vaak doet.'

Aus dem Leben der Marionetten had ze toen net gezien. En wat bleek: die stond ook hoog op Van Hoves verlanglijst. 'TGA brengt vaker Bergmans, hij was een toneelregisseur die films ging maken, ik ben een filmregisseur die toneel ging doen. Het klopte.'

Uit het leven van marionetten gaat over het succesvolle echtpaar Peter en Katarina Egerman (gespeeld door Eelco Smits en Janni Goslinga), van wie de liefde ernstig is verkild. Leopold: 'Peter praat voortdurend over haar, maar in de film zie je dat zeelkaar nooit aankijken.' Peter heeft een terugkerende, zeer levendige, nachtmerrie: dat hij Katarina op een dag zal vermoorden. Dat doet hij niet, maar hij doodt wel een prostituee die dezelfde naam draagt als zijn vrouw.

Kenmerkend aan Bergmans films is de hoeveelheid taal. Personages praten en praten maar, over zichzelf, de ander, hun neurosen, hun angsten en driften. In het werk van Leopold daar-

Nanouk Leopold regisseert Eelco Smits, die Peter speelt in *Uit het leven van marionetten* van Ingmar Bergman.

Foto Henri Verhoef

entegen wordt vooral veel gezwegen. 'Op de Filmacademie zag ik Bergman nooit echt als filmmaker', zegt ze. 'Als sterk visuele regisseur voelde ik me meer verwant met Antonioni.'

Toen ze zich later verdiepte in Bergmans oeuvre, vatte ze een liefde op voor zijn personages. 'Het trof me dat ze mooi en lelijk tegelijk zijn. Ze hebben een bepaalde hardheid, die ik ook terugzie in mijn personages. Ze zijn bot, koud en afstandelijk, maar je ziet ook sprankjes van goede bedoelingen, van blijven proberen, en van liefde, soms.'

Zelfs in de ogenschijnlijke tegenstellingen bleek ze meer met Bergman gemeen te hebben dan ze dacht. Illustreert Leopold met stilten de onmogelijkheid tot contact, Bergman toont die juist in loze taal. Zijn personages praten wel, maar zonder zichzelf beter te gaan begrijpen, en zonder ooit dichter bij de ander te komen. Leopold: 'Het zijn tegengestelde uitingvormen van hetzelfde onvermogen.'

Pas gaandeweg het werkproces viel Leopold de overeenkomst op tussen *Aus dem Leben* en haar film *Brownian*

Nanouk Leopold

Nanouk Leopold (1968) is filmregisseur, scenarioschrijver en videokunstenaar. Ze doorliep de kunstacademie en de filmacademie en debuteerde in 2000 met de goed ontvangen speelfilm *Îles Flottantes*. Haar tweede film *Guernsey* (2005) won

twee Gouden Kalveren en werd geselecteerd voor het Filmfestival van Cannes. De drie volgende films, *Wolfsbergen* (2007), *Brownian Movement* (2010) en *Boven is het stil* (2013) werden geselecteerd voor het filmfestival in Berlijn en wonnen

prijzen op internationale filmfestivals. Met beeldend kunstenaar Daan Emmen maakt zij sinds 2008 video-installaties onder de naam Leopold-Emmen. Sinds 2016 is zij lid van de Akademie van Kunsten.

Movement. 'Mijn film gaat over een geheim gebied in onze geest, daar waar onze onderdrukte fantasieën en angsten zetelen. Ook Peter heeft zo'n plek, hij noemt die 'de gesloten kamer'. Daar schuilt de grote angst zijn vrouw iets aan te doen, wat tegelijk ook een gewelddadig verlangen is. Een verlangen om letterlijk tot haar door te dringen. Heel typisch, dat ik weer datzelfde verhaal vertel.'

Het maken van de voorstelling is voor Leopold één grote ontdekkings- tocht, vertelt ze opgetogen. 'Ik wist niet eens wat een scenograaf was (een decorontwerper). Gaat die dan met mij scènes maken? En een drama-

turg, wat doet die?' De lichtontwerper noemt ze consequent haar cameraman. 'Het toneelbeeld is het kader, en alles wat ik daarbinnen wil vertellen, kan nu niet met camerastandpunten. Maar licht kan óók je blik sturen en emoties benadrukken.'

Licht was het uitgangspunt van het decorontwerp, geïnspireerd door de Amerikaanse lichtkunstenaar James Turrell. 'Mijn fascinatie is emotionele, bezielde ruimte: ruimten die iets vertellen voordat het verhaal of de spelers dat doen. Zulke ruimten creëren wij hier met licht.'

Het grootste voordeel van toneel boven film? Bevrijd te zijn van het realisme, aldus Leopold. 'Ik heb het gevoel dat ik veel meer mag.' Waar ze in haar films geobsedeerd is door volmaakt realistische ruimten, is het scènebeeld voor de voorstelling volkomen leeg. 'Je hebt op toneel één ruimte en die moet multifunctioneel zijn: huiskamer, spreekkamer, kantoor. Dat verschil zit hem nu simpelweg in de belichting.'

Voelt ze zich niet onthand zonder technische hulpmiddelen als de

close-up? 'Van tevoren was ik daar bang voor ja, maar ik mis het eigenlijk niet. De beleving zit hem nu veel meer in het luisteren.'

Wel was het wennen dat ze de 'kleurcorrectie', belangrijk bij het voltooiën van een film, ter plekke in de zaal moet doen, met de acteurs op het toneel. 'Normaal doe ik dat achter de computer, maanden na het draaien. Maar nu staan zij daar de sterren van de hemel te spelen en roep ik er steeds doorheen: dat is te grijs! Het moet daar groener! Heel vreemd.'

Ook verwarrend was het om niet te kunnen 'snijden'. 'Ik ben gewend contrasten te maken van een drukke plek naar hup, pats, een klein donker gangetje waar niemand is. In zo'n sequentie zit betekenis. Het probleem bij toneel is dat je de acteurs niet kan wegtoveren: ze moeten op- en aflopen. Had ik van tevoren nooit bedacht.' Hoe ze dat probleem straks op toneel gaat oplossen? Vrolijk: 'Ik heb nog geen idee.'

Uit het leven van marionetten door Toneelgroep Amsterdam. Première 5/11, Stadsschouwburg, Amsterdam.

'Ze zijn bot, koud en afstandelijk, maar je ziet ook sprankjes van goede bedoelingen, van liefde, soms'